

Den fruktlösa Flykten framåt

av Johan Tunberger

PÅ TYSKA FINNS begreppet Flucht Nach Vorne – Flykt framåt— som en variant av verklighetsflykt. Det innebär att man inför olusten över det prekära sakernas tillstånd i nuet, sätter sitt hopp till att lösningen ligger i framtiden.

Joseph Stieglitz fick nobelpris för sin insikt att ”the Economic Man” ej betar sig strikt rationellt. Detsamma gäller i minst lika hög grad ”the Military Man”.

Min tes är att Flykten framåt-syndromet är minst lika viktigt för att förklara varför sagan om försvaret ter sig som ”Sagan om Mäster skraddare” – där resultatet bara ”bidde en tumme” – som någonsin en genomgång och analys av strikt ekonomiska produktionsfaktorer. Man måste alltså inte bara se till ekonomi utan även ha förståelse för särpräglade kulturella faktorer för att förstå varför/hur det blivit som det blivit.

Genom försvarsbesluten 1968 och 1972 lades försvarets krypande ekonomiska utarmning fast. Anslagen blev otillräckliga för att omsätta det väldiga invasionsförsvaret såväl ifråga om modern materiel som utbildning och organisation. Samtidigt avgick successivt de officerare som i tjänsten upplevt andra världskriget.

Resultatet blev att det operativa perspektivet, eller om man så vill risken för ett krig, förträngdes och bleknade bort. Först när Nordic Battle Group, NBG 08,

organiserades satte äntligen svensk militär det omedelbara operativa perspektivet på nytt i fokus. NBG betecknades mycket riktigt som ett transformationsprojekt; erfarenheterna skulle komma hela försvaret till nytta.

Fram till dess NBG 08 förbereddes var omsättningsperspektivet det helt dominerande, så småningom kompletterat med internationella insatser. Hur omsätta organisationen och samtidigt tillgodose så många särintressen som möjligt var ledemat. Flygvapnet och marinen prioriterade modernisering och omsättning av materiel. Armén valde att städse ge förtur åt organisationens storlek. Samtidigt satte det förment rationella FPE-systemet nya verktyg i händerna på planerarna.

Det var i denna miljö som Flykten framåt blev räddningsplankan. Den kan beskrivas sålunda:

När bristerna i den existerande strukturen blir alltför besvärande flyttar man horisonten framåt och presenterar planer som sägs resultera i ”balanserade” lösningar. Dessa förevisas med färgglada PowerPointbilder. Därefter utbryter en period av nöjdhet. Jobbet är ju gjort! Riksdagen fattar därefter beslut i huvudsak i enlighet med planen. För politikerna är det desto enklare att svälja det agnade betet eftersom man från militär sida står bakom planen.

Lite elakt kan man säga att "PowerPoint-generalerna" presenterar planer och visioner som ofta innehåller grovt underskattade kostnader för materielprojekt och utmålar mirakelrecept som NBF, PRIO m m. Samtidigt räknar man alltför brådstörtat hem vinsterna av rationaliseringar i form av förbandsnedläggningar eller förtida avveckling av — ofta väl fungerande — materiel.

Efter ganska kort tid uppträder det "svarta hålet".

Då är det "Excel-generalernas", Högkvarterets räknenissar, tur att panikbromsa. Man tvingas spara där man kan, vilket ofta sker på områden som allvarligt påverkar den operativa förmågan negativt, för det går inte att få loss pengar på annat sätt.

Och snart är det dags för nästa Flykt framåt, d v s en ny planeringsomgång.

Överbefälhavare efter överbefälhavare urholkade sin trovärdighet genom att inför varje försvarsbeslut föreslå en ÖB-nivå förutom vilken konsekvenserna skulle bli allvarliga. I det följande försvarsbeslutet hamnade den ekonomiska ramen på den lägsta eller näst lägsta nivån. Inför nästa försvarsbeslut blev alltså "katastrofnivån" nu en "bevarandenivå".

1989 var Försvaret bankrutt, en ihålig Potemkinkuliss.

Därefter vidtog den stora oredans tid med det Slagordsbaserade försvaret. Käcka slogans som "Allt för krigsorganisationen", VI-90, Anpassningsdoktrinen m fl lanserades för att senare begravas i barmhärtig tystnad.

Nu är slagordet IO14, Insatsorganisation 2014, som ska ge oss ett visserligen litet men omedelbart tillgängligt och rörligt försvar. Men återigen flyr systemet framåt genom att förväxla plan och realiserbarhet. Länge var det några som hävdade att planerade

strukturen skulle vara intagen 2019. Men det kommer den inte att bli med mindre än att försvarsanslagen höjs avsevärt. Det sade ÖB, Sverker Göransson, i Sälen i vintaras med ett i militära sammanhang osedvanligt stort mått av civillurage.

Flykten framåt-syndromet har spritt sig. I en *DN-debatt* artikel den 25 juli 2011, kungjorde försvarsminister Sten Tolgfors stolt att Nato gjort en positiv utvärdering av det svenska försvaret. Men vad som går att utläsa ur den illa översatta sammanfattningen av rapporten som lagts ut på departementets hemsida är att det snarare är planerna än deras realiserbarhet man värderar. (Många har förgäves försökt få tillgång till den fullständiga rapporten). En intressant formulering är "Sveriges nyutvecklade operativa stridskrafter (torde) besitta en förmåga och stridsduglighet som i första hand avskräcker från anfall och om det misslyckas kan försvara landet mot alla utom ytterst ihärdiga och utdragna angrepp". "Ihärdiga och utdragna angrepp" är förmodligen Natotjänstemännens diplomatiska sätt att beskriva just krig.

I artikeln skrev Tolgfors att Nato i värderingen riktat uppmärksamheten mot utmaningen att genomföra ett nytt personalförsörjningssystem. Detta har dock hittills gått mycket bra skrev Tolgfors, men det var några veckor innan rekryteringen av tillfälligt tjänstgörande soldater visat sig vara en statistisk stolpskott.

Med tanke på de sannolikt gravt underskattade kostnaderna för den framtida personalförsörjningen, stora materielomsättningsbehov och en eventuell ny JAS E/F ska det bli intressant att följa hur nästa Flykt framåt tar form.

En fingervisning kom med budgetpropositionen i september 2011. Jublande förkunnade Förvarsdepartementet att man ökade anslaget för förbandsverksamhet

med drygt 600 miljoner. Dessa medel tas dock från materielanslaget och stödverksamhet. Utan tvivel finns det anledning att granska dessa områden hårt. Men omfattningen av omprioriteringen tyder på att denna gång regeringen fallit för frestelsen att fly framåt. Det svarta hålet flyttas framåt men blir desto avgrundsdjupare.

Författaren är överingenjör och ledamot av KKrVA.